

ЕФЕКТИВНЕ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ: ВІД ТЕОРІЇ ДО УСПІШНОЇ ПРАКТИКИ

Гарцунова Л. І.

ВСТУП

У світі, який стає дедалі більш глобалізованим, важливість вивчення іноземної мови важко переоцінити. Соціально-економічні та культурні тенденції розвитку сучасного суспільства викликають необхідність навчання учнів іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування. Оволодіння іноземною мовою надає додаткові можливості для самореалізації особистості в сучасних умовах. Цілі навчання іноземних мов зорієнтовані на розвиток іншомовної комунікативної компетенції (мовленнєвої, мовної, соціокультурної, навчально-пізнавальної) та розвиток і виховання учнів засобами іноземної мови.

В умовах сьогодення надається перевага концепціям і системам навчання іноземних мов, які спрямовані на реалізацію особистісно орієнтованого, діяльнісного комунікативно-когнітивного і соціокультурного підходів до оволодіння іноземними мовами. Основний акцент у такому підході ставиться на розвитку іншомовної комунікативної компетенції учнів, охоплюючи всі її складові аспекти, такі як мовна, мовленнєва, соціокультурна та навчально-пізнавальна компетенції.

Зміст навчання зорієнтовано на розвиток мотивації учнів до вивчення мов і на формування умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності, розвиток загальних навчальних умінь і навичок, отримання учнями досвіду навчальної, пізнавальної, комунікативної практичної діяльності.

Формування і розвиток інформаційної культури засобами іноземної мови посилює увагу до розвитку комунікативно-когнітивних умінь в процесі вивчення цього предмета.

Актуальність дослідження полягає в необхідності розгляду методів викладання іноземних мов на старшому рівні ЗОШ та розв'язання проблем, пов'язаних з навчанням іноземних мов на сучасному етапі, які потребують системного аналізу.

Метою дослідження є обґрунтування вихідних положень, основних ідей і прогностичних розробок концепції професійно орієнтованого навчання іноземній мові учнів ЗОШ. А також розглянемо переваги професійно орієнтованого вивчення іноземних мов у середніх навчальних закладах.

1. Професійно орієнтоване навчання англійській мові: аспекти проєктування курсу

Англійська мова для спеціальних цілей, або професійно орієнтоване навчання, – це науковий напрямок, що виник наприкінці 1960-х років, і, одночасно, тип освітньої послуги, що відповідає потребам учнів. Аббревіатура ESP (English for Specific Purposes) до теперішнього часу впевнено ввійшла у лексикон теоретиків і практиків в області професійно орієнтованого навчання англійській мові.

Під професійно орієнтованим розуміємо метод навчання, який робить акцент на практичних навичках і знаннях, що мають відношення до певної професії або галузі. У контексті вивчення іноземної мови це означає зосередження на лексиці та граматиці, які є специфічними для певної галузі або роботи. У цьому вбачається його основна відмінність від навчання мові для загальноосвітніх цілей (тобто традиційного шкільного навчання, підготовки до вступного іспиту до ЗВО) і соціалізації (розмовного спілкування, тощо).

Вивчаючи іноземну мову за професійним спрямуванням у середній школі, учні можуть краще підготуватися до навчання у вищому навчальному закладі відповідно до обраної спеціальності, адже зазвичай університети та коледжі вимагають знання іноземної мови для вступу. Крім того, навички та знання, отримані завдяки професійно орієнтованому вивченню мови, можна застосовувати в різних академічних дисциплінах, що дає учням значні переваги у подальшому навчанні.

Англійська мова, як іноземна, вивчається, з одного боку, як загальноосвітня дисципліна (GE: General English) у всіх типах навчальних закладів, а з іншого боку – для спеціальних цілей (ESP: English for Specific Purposes) у закладах професійного навчання. Будь-яке професійно орієнтоване навчання англійській мові будується з урахуванням як академічних, так і професійних цілей.

На практиці чіткого розмежування між курсами англійської мови для академічних і професійних цілей не існує. Курси професійно орієнтованого навчання англійській мові для учнів у більшій мірі відповідають академічним цілям, тоді як аналогічні курси для фахівців – професійним. Основна відмінність між ними полягає в тому, що в перших більше уваги приділяється формуванню навчальних навичок учнів, які є основою для безперервного навчання, а останні відрізняються більшою прагматичністю.

Професійно орієнтоване навчання англійській мові не може бути зведено лише до того, щоб навчити учнів його «спеціалізованому варіанту». Існують деякі особливості, характерні для специфічного контексту використання мови, з якими учні скоріш за все зустрінуться в

реальних ситуаціях спілкування. Проте знання професійної лексики не можуть компенсувати відсутність знань й умінь, що дозволяють його здійснювати, тобто несформованість комунікативної компетенції.

Як у навчанні іноземній мові взагалі, так і у професійно орієнтованому навчанні англійської мови реалізуються принципи, що забезпечують доцільність результативності її вивчення. Незважаючи на те, що зміст навчання відрізняється, процеси вивчення й оволодіння мовою у професійно орієнтованому курсі залишаються такими ж, як і в загальноосвітньому курсі. Іншими словами, не існує особливих методик навчання іноземної мови для спеціальних цілей, далеких від навчання мови взагалі. Англійська мова для спеціальних цілей (ESP) розглядається як підхід, а не продукт¹.

Таким чином, англійська мова для спеціальних цілей – це підхід до навчання мові, у якому всі рішення з приводу відбору змісту й вибору методів узгоджуються з причинами її вивчення.

Однією з основних вимог Державного освітнього стандарту початкового професійного навчання є професійна спрямованість загальноосвітніх предметів для підвищення якості знань, умінь, навичок учнів по тим розділам загальноосвітніх предметів, які найбільш тісно пов'язані з професійною підготовкою. Активне володіння іноземною мовою є одним з найбільш важливих показників особистісного й професійного розвитку учня.

Концепція модернізації української освіти з метою створення необхідних умов досягнення нової, сучасної якості загальної освіти має на меті підсилення ролі дисциплін, які забезпечують успішну соціалізацію учнів, у тому числі й іноземних мов, а також забезпечення випускників знаннями на рівні функціональної грамотності. При цьому головне завдання полягає у формуванні загально професійних якостей майбутнього фахівця засобами іноземної мови, надання учням необхідного обсягу мовної підготовки як засобу самоствердження у майбутній професії.

В установі початкового професійного навчання значущою є проблема урахування спеціалізації у процесі навчання іноземним мовам. Ділова й професійна лексика дається на широкому соціокультурному фоні, тобто мова вивчається в тісному зв'язку з культурою, з новими тенденціями й напрямками тієї чи іншої професії. Передбачається оволодіння лексикою в рамках досліджуваних тем.

Проектування професійно орієнтованого курсу мови – складний процес, оскільки такий курс націлений на задоволення потреб учнів не

¹ Сажко Л. А. та ін. Професійно орієнтоване навчання іноземних мов у старшій профільній і вищій школі: проблеми та перспективи: колективна монографія / за заг. ред. Л. А. Сажко. К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. 225 с.

просто певного профілю, а, найчастіше, досить вузької спеціалізації. Якщо навчання General English, а останнім часом і Business English, багато в чому обумовлено сформованою традицією викладання, вибором того або іншого підручника, рекомендованого Міністерством освіти та науки, програмами й чіткими стандартами, то проектування професійно орієнтованих курсів для учнів інших сфер (наприклад, майбутніх дизайнерів, менеджерів) займає істотну й досить важливу частину навантаження викладача. Проектування курсу при цьому розглядається як особливий вид професійної діяльності по створенню педагогом уявлень про майбутній процес навчання, виховання й розвитку особистості учня, і утворює основу для наступних процесів:

- складання програми,
- написання матеріалів,
- власне навчання мови, контролю й оцінці.

При цьому метою профільного курсу є:

1. Підвищення мотивації вивчення іноземної мови (англійської);
2. Розвиток вмінь орієнтуватися в потоці іноземної періодики й уміння знаходити потрібну інформацію;

3. Розвиток навичок професійного спілкування.

4. Створення лексикону фахівця в професійній області. У профільному курсі відображені міжпредметні зв'язки з дисциплінами професійного курсу. Профільна спрямованість іноземної мови (англійської) орієнтує учнів на подальшу самостійну діяльність. У ході вивчення профільного курсу планується навчання говорінню, аудіюванню, читанню, перекладу, письму.

Поточний і підсумковий контроль за ходом навчання профільному спілкуванню й за рівнем навченості учнів мовної діяльності здійснюється за допомогою тестів і комунікативних ситуацій. Для відстеження результатів своєї професійної діяльності, педагог здійснює моніторинг якості й успішності учнів, що навчаються на базі середньої (повної) загальної освіти. Моніторинг дозволяє зберегти постійний контроль над процесом навчання, вчасно виявити й виправити можливі недоліки в роботі.

З метою удосконалення професійно орієнтованого курсу навчання іноземної мови серед учнів 10 та 11 класів ЗОШ було проведено анкетування з наступних питань:

1. Чи потрібно Вам вивчати англійську мову?
2. Визначте місце англійської мови в переліку досліджуваних предметів по значимості для Вас.
3. Яка тематика Вам найцікавіша для вивчення ?
4. Було б Вам цікавіше вивчати англійську мову, якби зміст предмета прямо був би пов'язаний з Вашою майбутньою професійною діяльністю?

5. Як Ви думаєте, чи знадобляться Вам знання професійно орієнтованої лексики в майбутній самостійній професійній діяльності?

Отримані відповіді на запропоновані анкетні питання представлені у таблиці 1.

№ питання	так	ні	Не знаю, не дуже і т. д.
1	65%	5%	30%
2	Серед загальноосвітніх предметів – на 2–3 місці, серед усіх предметів, включаючи спеціальний – на 6–8		
3	Країнознавство – 43% Бізнес мова (оформлення віз, ділова переписка, проходження паспортного контролю на митниці й т.д.) – 3% Тематика, пов'язана з майбутньою професією – 30% Інше – 7%		
4	95%	2%	3%
5	70%	10%	20%

Дані анкети показують, що вивчення профільного курсу підвищить мотивацію вивчення англійської мови. Одна з основних проблем навчання іноземної мови – це недостатній рівень засвоєння пропонованого навчального матеріалу, тому в даному питанні значну роль відіграє не тільки мотивація учнів, а й актуальність і привабливість пропонованих навчальних матеріалів.

Саме тому перед викладачем стоїть завдання підтримати зацікавленість учнів шляхом широкого залучення сучасного й актуального матеріалу з використанням методик, що стимулюють взаємодію між учасниками навчального процесу.

Профільне навчання дає учням можливість реалізувати свої потреби у вивченні англійської мови на старшому етапі загальноосвітньої школи, дозволяє враховувати інтереси учнів у відношенні подальших життєвих планів.

Розглянемо професійно орієнтоване навчання англійській мові на прикладі однієї із загальноосвітніх шкіл м. Буча, у якій були відкриті класи з раннім навчанням англійській мові, а також філологічний клас із вивченням англійської та німецької мов на старшому етапі навчання.

У профільному класі передбачається розширення й поглиблення змісту типової програми вивчення іноземних мов залежно від профілю школи. Реалізація змісту утворення на профільному рівні передбачає збільшення частки самостійної роботи учнів (робота з різними інформаційними джерелами, складання рефератів, усних повідомлень, написання творів і т. д.). Елективні курси допомагають адаптувати зміст профільного навчання до умов соціуму.

Складність роботи в профільному класі полягає в тому, що немає підручника, який би повністю відповідав вимогам рівневої

диференціації матеріалу, тому чимало вчителів намагаються вирішити цю проблему акцентуючи більшу увагу на одному з компонентів мови, або на організаційних формах проведення занять.

Сьогодні освітній ринок пропонує різні варіативні лінії реалізації змісту навчання, але кожен підручник крім плюсів має й свої мінуси. Таким чином, учитель змушений адаптувати зміст сучасних підручників для досягнення цілей профільного навчання у філологічному класі.

Пропонуються готові, розроблені програми вивчення іноземної мови, наприклад програма для класу із природно-математичною спрямованістю, що відповідає загальноосвітньому рівню (рівень А). У програмах профільного рівня, на відміну від загальноосвітніх, передбачається оволодіння мовною компетенцією на основі розширення фонетичної сторони мови й оволодіння набором інтонаційних структур. Актуальне значення має обсяг лексики відповідно до тематики обраного профілю, обсяг текстів для читання й аудіювання (рівень А – 2100 друкованих знаків, рівень В – 2600). Розвиток мовної компетенції припускає розширення тематики діалогів та монологів профільної спрямованості, читання та аудіювання доповнюється текстами в рамках обраного профілю, акцентується увага на перекладі професійно орієнтованих текстів. Для становлення соціокультурної компетенції розширюється країнознавча інформація з урахуванням профілю класу.

Проблема полягає в тому, що в методичних рекомендаціях нечітко прописані вимоги до рівня підготовки учнів профільного філологічного класу. Немає конкретно розробленої програми для філологічного профілю, яка б визначала відбір предметного змісту навчання й організаційних форм проведення занять у профільному класі, що з'явилося передумовою для розробки авторської програми вивчення англійської мови.

Для вирішення даної проблеми нами була розроблена програма навчання англійської мови на профільному рівні з урахуванням основних аспектів вивчення мови, що впливають на становлення мовної та комунікативної компетентності: фонетика, граматики, аналітичне читання, техніка перекладу.

Запропонована програма призначена для навчання англійської мови в класі з філологічним профілем і проходить апробацію. В ході апробації йде переосмислення її аспектів, відбуваються зміни в тематиці, у підборі текстів, у розподілі годин. Програма покликана вплинути на загальний інтелектуальний розвиток учнів, спонукає їх до активного осмисленого сприйняття навколишнього світу, підвищує інтерес школярів до вивчення англійської мови, створює умови для самовдосконалення й набуття певного соціального та життєвого досвіду. При цьому розвивається самостійна розумова діяльність старшокласників,

спостерігається підвищення рівня теоретичної підготовки. Набуті особистісні якості сприяють рішенню завдань професійного самовизначення. Програма враховує індивідуальний рівень розвитку учнів і спрямованість професійних інтересів.

В основі програми – концептуальні положення комунікативного методу. Комунікативний метод означає спрямованість усього процесу навчання на формування мовних умінь. Одне з найважливіших умінь людини – здатність спілкуватися з іншими людьми. Учень стає суб'єктом процесу навчання. Вибудовуються суб'єктні відносини вчителя та учня в умінні вести діалог, спільно вирішувати поставлені цілі, реалізується принцип співробітництва, що в свою чергу сприяє розвитку особистості.

Використання аудіо- та відеоматеріалів сприяє не тільки більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу, але й підтримує інтерес до вивчення предмета.

2. Аспекти вивчення іноземної мови по програмі «Англійська мова у профільному філологічному класі»: коротка характеристика

Структура програми розробленої програми для профільного філологічного класу представлена на Рис.1. Розглянемо кожен аспект програми окремо.

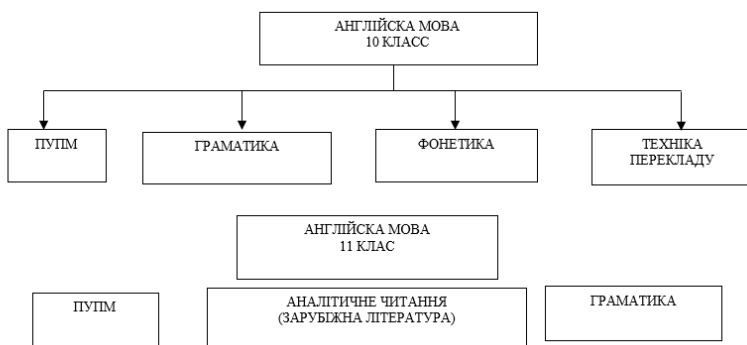

Рис. 1.

«Фонетика». При викладанні англійської мови, варто приділяти велику увагу формуванню навичок правильної англійської вимови, фонетико-орфографічними відповідностями; подоланню фонетичних труднощів, відпрацюванню вимови. Від правильної вимови слова залежить розуміння переданої або отриманої інформації. Незнання

фонетики робить неможливим оволодіння мовною компетенцією повною мірою.

Зазвичай розроблені НМК для середніх і старших класів приділяють фонетичі недостатньо уваги. З метою компенсації даного недоліку при проектуванні програми була акцентована увага на наступних аспектах вивчення фонетики:

1) артикуляція звуків англійської мови;

2) володіння мовною інтонацією (комунікативний тип речення тісно пов'язаний з інтонаційною окраскою. Особливу роль при цьому відіграють аудіо- та відеокурси);

3) транскрипція.

При роботі над вимовою варто застосовувати описово-теоретичний метод одночасно з методом імітування.

У розробленій програмі курс фонетики розрахований на 34 години (1 година в тиждень). На початку курсу дається необхідний теоретичний матеріал у вигляді міні-лекції в доступній для учнів формі по темах : артикуляція звуків, транскрипція, наголос, інтонація, редукція. Потім починається ретельне відпрацювання представленого матеріалу в усній і письмовій формах. Завдання на уроках розподіляються відповідно до рівня складності :

– виконання німих вправ і вправ дихальної гімнастики;

– відпрацювання звуків, інтонації з аудіозаписом;

– транскрибування слів, речень, текстів;

– транскрипційні диктанти;

– складання діалогів за аналогією;

– підготовка контрольного читання з використанням аудіозапису;

– підготовка читання вголос уривків з художніх творів;

– підготовка фонетичних вправ для уроків;

– інтонаційне оформлення речень різних комунікативних типів (комунікативний тип англійського речення залежить від інтонації, вправи цього характеру дозволяють правильно оформити речення інтонаційно залежно від намірів мовця);

– виконання лабораторних робіт з відеофільмами (учні переглядають навчальний фільм, записують у зошит для лабораторних робіт зміст уривка з фільму. Виконання такого завдання потребує від учнів мобілізації навичок аудіювання (сприйняття іншомовної мови на слух), знання артикуляції звуків (це допомагає зрозуміти вимовлені слова), тривалість уривка – не більше 5 хвилин);

– заучування віршів, текстів.

Організація навчального процесу на уроках передбачає деяку частку самостійної роботи учнів. У тому числі, самоконтроль при виконанні

ряду завдань («консультування» зі словником при виправленні помилок у диктанті), взаємоконтроль.

Серед позитивних результатів впровадження програми можна відзначити покращення вимови учнів. Випускники, що навчаються на мовних факультетах готові до вивчення «Фонетики» у ЗВО.

«Граматика». Вивчаючи граматику по запропонованій програмі, учні мають можливість сконцентруватись на граматичних явищах, не відволікаючись на інші аспекти мови. Як правило, граматика пояснюється рідною мовою щоб уникнути будь-якого нерозуміння матеріалу. У філологічному класі легкі й добре відомі теми, на наш погляд, повинні пояснюватися англійською мовою, що є додатковим плюсом і дозволяє вдосконалювати навички аудіювання й іншомовного спілкування.

Варто надавати перевагу свідомим шляхам навчання граматики іноземної мови (на уроках розкривається суть граматичного явища, дається правило, у якому пояснюються принципи виконання граматичних операцій з наступною їх автоматизацією). Одним з головних завдань навчання мові є розвиток умінь користуватися основними граматичними конструкціями. Ці вміння в свою чергу є основою усного мовлення.

Для відпрацювання тем підбираються вправи із завданнями, як безпосередньо граматичного характеру («Transform sentences into question»), так і комунікативній спрямованості, які сприяють удосконаленню вміння використовувати різноманітні граматичні конструкції в природній спонтанній мові. Характер і кількість вправ залежать від особливостей граматичного матеріалу. Для первинного відпрацювання теми використовуються вправи зі знайомою лексикою, з метою повної концентрації уваги учнів на навчальному матеріалі. У наступних вправах присутня частка незнайомої лексики.

У програмі курс граматики розрахований на 34 години (1 година на тиждень). Тематика курсу доповнює тематику, представлену у підручнику. Подаються теми: «Питальні речення», «Модальні дієслова», «Дієприкметники», «Герундій», «Ступені порівняння прикметників і прислівників», «Інфінітив». Вивчення цих тем допомагає систематизувати знання граматичного устрою мови.

«Практика усної й письмової мови» (ПУПМ) – повноцінна підготовка учнів до спілкування із представниками англійськомовних країн в усній і письмовій формах англійською мовою спрямована на розвиток здатності учнів спілкуватися, при цьому основою спілкування є комунікативні навички. Вчитель розвиває здатність учнів висловлюватися іноземною мовою, здійснювати відбір як відповідної лексики залежно від ситуації, так і відповідних граматичних

конструкції. Залучення учнів до активної мовної діяльності сприяє розвитку комунікативної компетенції².

В розділі практики усної й письмової мови варто звернути особливу увагу на розвиток навичок письма. На думку багатьох науковців, підлітки, в силу психологічних і вікових особливостей, не завжди здатні до грамотного

письма рідною мовою, а ця проблема стає ще більш важливою у контексті письмової іноземної мови.

Тому варто виділити третину часу під час уроків на вдосконалення письмових навичок, щоб забезпечити їхній ефективний розвиток.

Крім вправ з підручнику, пропонується ряд вправ, спрямованих на вдосконалювання навичок усної й письмової мови:

- проведення дискусій з проблемних питань;
- складання розповідей по картинках (учням пропонується ілюстрація, їм треба представити, що вони є діючими особами картинки й скласти діалог);

- організація спонтанних діалогів, які не потребують попередньої підготовки, створює унікальну можливість для учнів виявити справжній інтерес, оскільки такі діалоги включають елементи азарту й артистичності, учні не мають страху забути або переплутати репліки;

- написання творів;

- написання диктантів (Варто врахувати, що подібний вид роботи є новим для учнів. Починати необхідно з невеликих текстів з підручників 5–6 класів, поступово ускладнюючи диктанти. При виконанні перших робіт бажано виправляти помилки без оцінювання. Відповідно психологічні бар'єри учнів перед цим видом роботи зникають);

- ведення щоденника англійською мовою, куди вони записують події дня, свої думки. Навіть якщо вони не показують щоденник учителю, значення його велике: такий вид діяльності розширює вокабуляр, удосконалює спелінг, сприяє відпрацюванню структури речення;

- складання й написання відгуків про книгу або про відповідь однокласника. Такі завдання несуть більше виховне навантаження. Учні повинні правильно підібрати лексику, обрати відповідні граматичні конструкції так, щоб вони письмово точно передали думки і настрої. Подібні вправи й завдання розвивають уміння й навички письмової мови. Письмова комунікація стає першорядною у зв'язку зі стрімким зростанням обміну інформацією і швидким розвитком комп'ютерних технологій, адже згідно з дослідженнями, 80% інформаційного обміну відбувається у письмовій формі.

² Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. та ін Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод.посібник / за наук. ред. Редька В. Г. К.: Педагогічна думка, 2013. 360 с.

Активізувати роботу учнів на уроці допомагають прийоми ігрової технології: сюжетно-рольові ігри (урок-рольова гра, урок-драматизація, діалог-рольова гра), які є шляхом до творчості.

Крім того, використовуються елементи проектної методики. Робота над кожною темою завершується однією великою творчою роботою, де учні демонструють отримані знання, уміння й навички. Найбільш вдало це втілюється на уроках ПУПМ й аналітичного читання, під час роботи над проєктами.

Використання методу проєктів у процесі навчання іноземної мови стало традиційним, тому що в багатьох НМК з англійської мови підсумкові уроки передбачають розробку й презентацію проєкту. Як відомо, те, що стає традиційним, часто набуває формальних ознак, коли самостійна творча діяльність учнів на уроці підміняється заздалегідь підготовленими шаблонами. Щоб повернутися до первісної ідеї проектної методики, необхідно зробити процес навчання особисто-значимим для учнів, тобто опора на особистий досвід має допомагати учням розкривати і розвивати свій потенціал.

Відправною точкою занурення в проєктну діяльність є текст. На початковому етапі відпрацьовується лексика з навчального тексту (не через автоматичне заучування, а шляхом вивчення й тлумачення лексичного значення слова), вибірка особисто-значимих авторських ідей з тексту. На наступному етапі відбувається адаптація вивченої лексики до аналогічних текстів. На заключному етапі підготовки проєкту відбувається усвідомлене застосування вивченої лексики в оригінальних текстах. Тривалий підготовчий етап і ретельна робота над лексикою дозволяє учням у ході презентації проєктів брати активну участь у дискусіях, вільно висловлювати свої думки іноземною мовою завдяки подоланню мовного бар'єру³.

Важливим стимулом до продуктивної роботи може стати залучення фахівців різних сфер діяльності до проведення таких уроків. До прикладу, при вивченні теми «Our Planet» на захист проєктів були запрошені у якості експертів вчитель екології та здобувачі педагогічного ЗВО, що займаються проблемами екології регіону.

Актуальною залишається також робота в групах. Кероване читання й вибіркове прослуховування викликають у учнів особливий інтерес. Клас ділиться на декілька груп, всі групи працюють над одним текстом, але при цьому виконують різні завдання. У кожній групі своя мета, для досягнення якої необхідна вибіркова інформація з тексту. Виконавши завдання, учні обмінюються отриманими знаннями зі своїми однокласниками.

³ Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред О. М. Пехоти. К. : А.С.К., 2002. 252 с.

Плануючи уроки, необхідно намагатися організувати роботу таким чином, щоб кожен учень «пережив» ситуацію успіху. Рух вперед, удосконалення знань, внутрішній розвиток особистості можливий у разі подолання труднощів, однак, робота над занадто складними завданнями може призвести до негативного результату, втраті зацікавленості у навчанні. Саме тому складність завдань має відповідати рівню знань учнів.

Уроки повинні бути інтенсивними, наповненими, різноманітними по видах діяльності, проводитись у динамічному темпі, наближеними до реальних життєвих ситуацій. Це досягається серйозною підготовчою роботою вчителя, підбором навчального матеріалу, роботою над удосконалюванням знань мови й методики самого викладача.

«Техніка перекладу». Навички перекладу відіграють вкрай важливу роль у вивченні іноземної мови. Вся діяльність учня на уроці ґрунтується на перекладі: читання й розуміння тексту, розуміння аудіо тексту, монологічні й діалогічні висловлення спочатку будуються рідною мовою. Від рівня володіння навичками перекладу, а також від уміння працювати зі словником залежать швидкість розуміння й виконання завдань, обсяг засвоєного матеріалу, психологічний стан учня й атмосфера на уроці в цілому.

На уроках можуть пропонуватися наступні варіанти роботи з перекладом тексту:

- робота зі словниками містить підбір синонімів, антонімів; вибір значення слова залежно від типу тексту (офіційний, розмовний, художній);

- переклад формального та неформального тексту;

- конкурс на кращий літературний переклад віршів, пісень і т.д.;

- переклад усного тексту за допомогою алгоритму кількості й тривалості реплік, застосовується при озвучуванні фільмів (перекладі на українську або на англійську).

«Аналітичне читання» – читання з наступним лінгвістичним і художнім аналізом тексту. Мета аналітичного – читання познайомити учнів із класичними добутками англійських і американських письменників; сформувати вміння аналізувати літературні твори англійською мовою.

Як правило, на уроках, де основним видом діяльності є аналітичне читання, учні знайомляться з основними явищами англійської та американської літератури. Аналітичне читання – це якісно новий рівень, це пошук інформації, закладеної між рядків. Дослідження тексту англійською мовою дозволяє зрозуміти характер і вчинки літературного героя, проаналізувати ситуацію, грамотно інтерпретувати значенні простори іншого часу, іншої культури. Для уроків підбираються уривки

із класичних книг англійських і американських письменників. Вони відрізняються від текстів інших класів більш складною лексикою й обсягом. Учні знайомляться з життям і творчістю письменників країн, мова яких вивчається. Класична література збагачує не тільки вокабуляр, але й духовний світ учнів, допомагає визначити власний смисловий простір через бачення й розуміння іншої культури. Здійснюється підготовка учнів до самостійного знайомства з неадаптованою літературою, до роботи з автентичними текстами.

На аналітичне читання виділяється 1 година в тиждень. Важливим етапом роботи є знайомство з біографією і творчістю письменника, історичною епохою написання книги. Соціальна, політична, економічна обстановка формує менталітет письменника, відбивається на сприйнятті навколишнього світу, визначає авторський стиль.

Зазвичай під час проведення уроків англійської допускається незнання деяких слів при перекладі текстів, якщо це не впливає на загальний зміст і розуміння речення. На уроках аналітичного читання перекладу підлягає кожне слово, адже пропустивши неважливе, на наш погляд, слово, можна упустити важливу ідею. Дуже цікавим для учнів є порівняння їх власного перекладу з літературними джерелами.

Наступний етап – лексико-граматичний аналіз тексту, під час виконання якого розглядаються граматичні явища: часи, інфінітиви, модальні дієслова, переклад прямої мови в непряму, артиклі, тощо, відпрацьовується лексика.

Після такої попередньої роботи виконується дослідження характеру й вчинків літературних персонажів, допомагають у цьому схеми (Рис. 2). До прикладу:

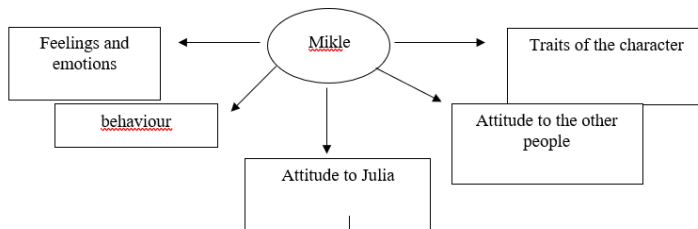

Рис. 2.

У ході роботи над текстами виникають дискусії, у кожного учня є своя думка, якою він хоче поділитися з іншими. При цьому завдання вчителя полягає у вмілому й тактовному модеруванні дискусії. Лише за таких умов у учнів пропадає страх висловлювати свою думку, а їхня мова стає більш природною. Велике виховне значення має створення

доброчислової атмосфери на уроці, що спонукає учнів вчитися, знаходити компроміс, найбільш вдалий вихід зі складної ситуації, не поспішати з висновками щодо вчинків людей і подій, що відбуваються.

До деяких текстів уже додаються всі необхідні вправи, але пропонується учням ще ряд завдань, які повніше розкривають характер героя:

- аналіз назви тексту (це завдання можна виконувати в різних варіантах: письмово або усно, індивідуально та у групах);

- складання портретної характеристики літературного героя;

- особливий інтерес викликають у учнів інтерпретаційні діалоги на основі спонтанного мовного висловлювання, що дозволяють проявлятися потенційним можливостям і сприяють швидкому подоланню мовного бар'єра;

- інсценівки, які включають підготовку текстів міні вистав;

- підбір музичних фрагментів до тексту художнього твору, що відображають характер або настрої героїв, ілюструють атмосферу подій.

Одним із найважливіших позитивних результатів уроку аналітичного читання полягає в тому, що в учнів з'являється бажання познайомитися з усім текстом (на уроках вивчається тільки уривок). Вони знаходять його українською мовою або в оригіналі, читають та обмінюються думками, таким чином, література виходить за рамки уроку після дзвінка.

ВИСНОВКИ

Учні, що навчаються за програмою професійно орієнтованого навчання іноземних мов, розвивають не тільки свої особисті вміння й здібності, вони вчать ся цінувати вміння й здібності інших. Англійська мова стає засобом спілкування, учні вміють побудувати висловлення відповідно до конкретної ситуації, мовних завдань і комунікативних намірів. Вони знають фонетичну й граматичну системи англійської мови й правила оперування мовними засобами; національно-культурні особливості країни, мову якої вивчають; логічно й послідовно висловлюються у зв'язку з побаченим, почутим і прочитаним з використанням елементів опису, міркування й оцінювання; читають, розуміють й осмислюють зміст текстів, з'являється інтерес до науково-дослідницької діяльності. Це у свою чергу допомагає учням у професійному самовизначенні, чимала кількість вступає до педагогічних ЗВО на факультет іноземних мов (див. рис. 3).

Після вступу такі учні не зазнають проблем у вивченні іноземної мови, з якими зустрічаються їхні однокурсники. Отримані знання допомагають випускникам легко й швидко адаптуватися до вимог ЗВО.

Динамика вступу випускників класу філологічного профіля за спеціальностями

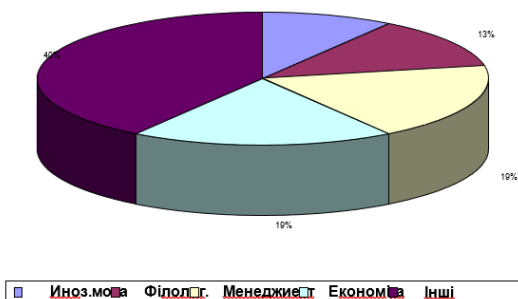

Рис. 3.

Таким чином, приходимо до висновку, що для реалізації переваг вивчення іноземної мови повною мірою, вбачаємо необхідним впровадити професійно орієнтований метод навчання англійської мови в середніх школах. Цього можна досягти шляхом залучення кваліфікованих викладачів зі спеціальними знаннями та досвідом роботи в конкретній галузі; пропонування факультативних курсів у різних галузях чи професіях; надання учням можливості отримати досвід через реалізацію програм стажування; впровадження технологій та мультимедійних ресурсів для покращення залучення у навчальний процес.

АНОТАЦІЯ

Проаналізовано переваги професійно орієнтованого вивчення іноземних мов у середніх навчальних закладах, головне завдання якого полягає у формуванні загально професійних якостей майбутнього фахівця засобами іноземної мови, надання учням необхідного обсягу мовної підготовки як засобу самоствердження у майбутній професії. Зазначено, що в установах початкового професійного навчання значущою є проблема урахування спеціалізації в процесі навчання іноземним мовам. Для вирішення даної проблеми була запропонована програма навчання на профільному рівні з урахуванням основних аспектів вивчення англійської мови, які впливають на становлення мовної та комунікативної компетентності учнів: фонетика, граматики, аналітичне читання, техніка перекладу. Зазначено, що профільне навчання дає учням можливість реалізувати свої потреби у вивченні англійської мови на старшому етапі загальноосвітньої школи, дозволяє

враховувати інтереси учнів у відношенні подальших життєвих планів. Акцентовано увагу на необхідності впровадження професійно орієнтованого методу навчання англійської мови шляхом залучення кваліфікованих викладачів зі спеціальними знаннями та досвідом роботи в конкретній галузі; пропонування факультативних курсів у різних галузях чи професіях; надання учням можливості отримати реальний досвід через стажування або програми стажування.

Література

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти: постанова кабінету міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=24-2004-%EF> (дата звернення 04.07.2023).

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С.Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

3. Леонтян М.А. Поняття «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2012. Вип. 176. С. 73–75. URL: <http://pednauki.chdu.edu.ua/article/viewFile/81299/76766> (дата звернення 05.07.2023).

4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. /О.М. Пехота, А. З. Кік-тенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. К. : А.С.К., 2002. 252 с.

5. Професійно орієнтоване навчання іноземних мов у старшій профільній і вищій школі: проблеми та перспективи: колективна монографія / Л.А.Сажко, Л.Я. Зеня, О.В. Бирюк та ін.; за заг. ред. Л.А. Сажко. К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. 225 с.

6. Редько В. Комунікативно-діяльнісна, культурологічна і професійно орієнтована парадигма змісту іншомовної освіти старшокласників. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2011. № 4. С. 22–23.

7. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: навчально-методичний посібник / Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. та ін.; за наук. ред. Редька В. Г. К. : Педагогічна думка, 2013. 360 с.

8. Тверезовська Н.Т., Сидоренко В.К. Методологія педагогічного дослідження: навч.посібник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 440 с.

Information about the author:

Hartsunova Larysa Ivanivna,

Senior Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology
Ukrainian Institute of Arts and Sciences
Instytutska str., 14, Bucha, Kyiv region, 08292, Ukraine